HE 144/2022 vp
TPA 94/2022 vp
10.10.2022

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Rikosuhripäivystyksen lausunto hallituksen esityksestä lapsiin kohdistuvien rikosten käsittelyn nopeuttamiseksi ja toimenpidealoitteesta alaikäisiin kohdistuvien seksuaalirikosten käsittelyaikojen nopeuttamiseksi

Rikosuhripäivystys (RIKU) kiittää pyynnöstä lausua hallituksen esityksestä, jolla muutettaisiin sekä esitutkintalakia että oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettu lakia lapsiin kohdistuvien rikosten käsittelyn nopeuttamiseksi.

Ehdotus esitutkinnan ja syyteharkinnan kiireellisestä toimittamisesta on lähtökohdiltaan erittäin hyvä ja kannatettava muutos nimenomaan alaikäisten asianomistajien kannalta, samoin kuin 30 päivän määräaika tuomioistuinkäsittelyn pitämiselle. Rikosuhripäivystys toteaa, että tällä uudistuksella nopeutetaan käytännössä alaikäisiin kohdistuvien seksuaalirikosten käsittelyaikoja, kuten toimenpidealoitteessa vaaditaan. Uudistus kuitenkin vaatii resurssilisäyksiä viranomaisiin, mikä on hallituksen esityksessä huomioitu.

Asianomistajan avustaja ja ohjaus tukipalveluihin

Rikosuhripäivystys kiinnittää huomiota siihen, että uudistuksen osalta on ensi arvoisen tärkeää myös se, että alaikäisellä asianomistajalla on oikeudenkäyntiavustaja jo esitutkintavaiheessa ainakin vakavimmissa rikoksissa ja mielellään jo kuulustelussa ja että esitutkintaviranomainen huolehtii avustajan hankkimisesta, mikäli asianomistaja tai hänen huoltajansa ei ole sellaista ymmärtänyt itse hankkia. Samoin on erittäin tärkeää, että asianomistajan ohjaus tukipalveluun (ETL 4:10.3) toteutuu. Tukipalvelun yksi tärkeä tehtävä on arvioida oikeudenkäyntiavustajan tarve, avustajan käyttämiseen mahdolliset liittyvät kustannukset sekä tarvittaessa auttaa avustajan hankkimisessa.

Mikäli alaikäinen tulee tietoiseksi avustajan tarpeesta vasta haastehakemuksesta tiedon saatuaan, aika istunnolle voi olla jopa ehdotettua 30 päivää lyhyempi, kun se lasketaan syytteen nostamisesta ja käytännössä kutsuja istuntoihin toimitetaan jopa vain päiviä ennen istuntoa. Lisäksi asianomistajaa pyydetään usein toimittamaan vaatimuksensa kirjallisesti ennen istuntoa tiettyyn määräpäivään mennessä. Jo 30 päivää on joskus lyhyt aika hankkia avustaja ja muu tarvittava tuki oikeudenkäyntiin, mikäli tästä ei ole huolehdittu aikaisemmin. Aika voi olla lyhyt myös avustajalle kartoittaa aiheutuneet vahingot ja hankkia niitä koskeva tarvittava todistelu (esim. potilasasiakirjat, lääkärinlausunnot).

Mikäli alaikäisellä asianomistajalla on avustaja jo esitutkinnassa, tulisi puolestaan varmistua mahdollisuuksien mukaan siitä, että istunto sopii myös ko. avustajan aikatauluun. Eli kaikki asianosaisia avustavat tahot on pidettävä yhtä lailla prosessin aikatauluttamisessa mukana. RIKUn asiakastyössä syntyneen käytännön kokemuksen mukaan valitettavan usein juuri asianomistajan oikeudenkäyntiavustajaa ei huomioida istuntopäivätiedusteluissa.

Uudistuksen toteuttamisen yhteydessä tulisi myös riittävällä resursoinnilla ja käytännön järjestelyillä varmistaa, ettei 30 päivän määräaika johda siihen, että muita jo sovittuja käsittelypäiviä siirretään, koska se ei olisi niiden asioiden asianomistajien kannalta oikeudenmukaista.

Esitutkintapöytäkirjan toimittaminen asianosaisille rikosprosessin tehostamiseksi

Voimassa olevan esitutkintalain (805/2011) 9 luvun 6 §:n 5 momentin mukaan rikoksesta epäillylle oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvun 1 §:n nojalla määrätylle puolustajalle ja asianomistajalle mainitun luvun 1 a §:n nojalla määrätylle oikeudenkäyntiavustajalle on lähetettävä jäljennös esitutkintapöytäkirjasta. Tästä huolimatta RIKUn asiakastyössä käy ilmi säännöllisesti tilanteita, ettei asianomistajan määrätty oikeudenkäyntiavustaja ole saanut esitutkintapöytäkirjaa automaattisesti sen valmistuttua. Useilla avustajilla on tapana esittää pyyntö pöytäkirjan saamisesta myös erikseen kuulustelun yhteydessä, mutta silti pöytäkirjaa ei aina lähetetä. Tämä aiheuttaa turhaa työtä sekä epävarmuutta siitä, onko esitutkinta vielä kesken.

Rikosprosessin tehostamisen kannalta olisi tärkeää, että tällaiset käytännön prosessit toimisivat automaattisesti ja esitutkintapöytäkirja toimitetaan aina sen valmistuttua kaikille poliisin tiedossa oleville asianosaisten avustajille. Esitutkintapöytäkirjan saaminen ajoissa myös helpottaa avustajan työtä, kun hän voi jo valmistautua vahingonkorvausvaatimusten esittämiseen ennen syytteen nostamista ja virallista tietoa oikeudenkäyntipäivästä.

Elisa Trejtnar
lakimies

Leena-Kaisa Åberg
toiminnanjohtaja